

Litteratur.

West, Aug.: *Fortegnelse over Danmarks Billeer*. — Ent. Meddelelser. 21. København 1940—41. — Pris 15 danske Kr. Beställes hos P. Haase & Søn, København.

Under loppet av två år har tryckningen av denna vidlyftiga förteckning på 664 sidor blivit färdig. Aug. West är i hög grad att lyckönska till detta resultat av ett långt och hängivet arbete i den danska coleopterologins tjänst. Hans försynna väsen har hindrat honom att mera offentligt, både i tryck och tal, demonstrera sina stora kunskaper på området. Men de som känna honom, veta vilka fonder av det slaget han äger. Och det är en trygg känsla att fullt kunna lita på alla i detta stora arbete lämnade uppgifter.

Förteckningen är ett nödvändigt komplement till de fattiga 3 kolumner, som Danmark disponerade i Coleopter-katalogen (Hfors 1939). För alla icke helt allmänna arter lämnas nu detaljerade utbredningsuppgifter; för de sällsyntare uppräknas alla kända danska fyndorter. Naturligtvis har detta i första hand sitt intresse för danska läsare. Men de svenska coleopterologer, som samla i Syd-Sverige, få nu möjlighet att bättre förutse, var i vårt land vi sannolikast skall kunna upptäcka de danska arter, som ännu äro okända hos oss. Och främst är en noggrann kunskap om arternas utbredning i Danmark nödvändig för en djurgeograf, som vill bilda sig en uppfattning om den sydliga invandringen till vårt land.

En utländsk läsare måste dock beklaga, att han får så ringa upplysning om fyndorternas läge. Detta är något karakteristiskt för dansk entomologisk litteratur överhuvudtaget. En dansk vet förmodligen genast, var Christianssæde eller Gaabense ligger, men en svensk är inte i stånd att återfinna dessa orter ens på utförliga kartor. Likaväl som vi använda vår landskapsbeteckning, borde danskarna konsekvent kunna använda åtminstone en förkortning av de skilda öarnas namn framför varje lokaluppgift. Och det hade varit av synnerligt värde, om en god karta hade bifogats West's arbete.

Emellertid är det främst på ett annat område än det geografiska, som det anmälda verket har sin stora användbarhet även för svenskar. Det ger nämligen en mängd noggranna uppgifter om arternas levnadssätt, om deras förekomst vid olika årstider, och om fångstmetoderna. På detta område ligga danskarna före oss. Det torde inte i något land förekomma, att coleopterologerna så väl känna till, var, när och hur de skola få tag i den ena och den andra arten. Detta är resultatet, inte bara av att Danmark är ett litet och till sin natur ganska enhetligt land, utan också av de danska entomologernas medvetna och konsekventa inriktning på just det egna landets fauna, — deras styrka och deras svaghet.

I fråga om »nationell entomologi» ha vi mycket att lära både av danskar och finnar. Låt oss begrunda frågan, hur länge det skall dröja, innan vi här i landet förmå producera något i stil med West's verk.

Carl H. Lindroth.

SKAT HOFFMEIER og SIGFRED KNUDSEN: *De danske Storsommerfugle i deres Udbredelse i Nordsø—Østersøomraadet*. Universitetsforlaget i Aarhus, København 1938. Pris 10 d. kr.

Detta i hög grad läsvärda arbete utgör en ny och kritisk sammanställning av Danmarks makrolepidoptera och är redan därigenom ett värdefullt tillskott till

fjärillitteraturen i Norden. I det inledande avsnittet ges bl. a. en översikt av tillväxten av den danska storfjärilfaunan enligt olika verk. Artsiffran anges här till 837, vilket tal med 63 överskrider Klöckers (1917). Ännu 11 arter ha tillkommit sedan verkets tryckning; jag uppräknar dem här: *Heodes alciphron*, *Heteropterus morpheus*, *Hesperia armoricanus*, *Ochrostigma melagona*, *Calophasia lunula*, *Caloetania celsia*, *Grammodes stolidia*, *Eriopus juventina*, *Phytometra confusa*, *Scopula corivalaria*, *Roeselia albula*.

Ett annat kapitel i inledningen har rubriken »Nogle faunistiske synspunkter». Här beröres invandringen till Danmark och relikterna, av vilka två slag nämnas, boreo-alpina och Litorina-relikter (en term, hämtad från W. Petersen); exempel på dessa givas ej. I den speciella delen får man också en och annan uppgift om de olika faunaelementen, men en djurgeografisk bearbetning göres icke alls och ligger ej heller inom det uppställda programmets ram.

Den speciella delen följer i systematiskt och nomenklatoriskt hänseende det Seitzska verket och dess supplement så långt detta utkommit. Detta är verkets huvuddel och utgör en art- och fyndförteckning. I undertiteln anges att boken tillkommit med »särligt Henblik paa Jylland»; detta betyder att de jylländska fynden behandlas först och omsorgsfullare. Förutom betr. mycket allmänna arter uppräknas alla bekanta fyndorter i Jylland; utbredningen på öarna omtalas alltid, men fyndorter endast då det gäller särskilda sällsyntheter. Det hade tvivelsutan ökat arbetets värde om härvidlag samma princip följts både för Jylland och öarna. Vidare meddelas i korthet förekomsten i grannländerna, varmed förstas de kring Nordsjön och Östersjön liggande länderna. Denna översikt av makrolepidopteras utbredning är mycket lärorik och avslöjar många ej allmänt bekanta fakta. Tvivelsutan ha de båda förf. nedlagt en mycket stor möda på denna sammanställning. Det är därför ursäktligt om här och var förekommer en brist. Så är fallet betr. en del svenska arter. *Sphecia crabroniformis*, *Synanthedon myopæformis* och *Chamaesphacia muscaformis* anges ej alls från Sverige, ehuru noterade därifrån, och *Parastichtis hepatica* upptages från Skåne, fastän jag påvisat att uppgiften grundar sig på felbestämning (E. T. 1937). *Notochasis sertata* känner svenska entomologer ej från Sverige. Betr. andra svenska arter är utbredningsuppgiften antingen för allmänt hållen (ex. *Amathes lychnidis*: blott V. Skåne) eller alltför ofullständig såsom för *Lithosia pallifrons* (även i Skåne) och *Tapinostola elymi* (även Gotland och Södermanland) o. a. I gengäld får den svenske läsaren veta, att *Epichnopteryx retiella* Newm. av Trautman är tagen i Sydsverige (Intern. ent. Z. Guben, 1930), »ny» för Sverige!

Bland de 63 macrosarter, som tillkommit efter 1917, kan man urskilja dels sydliga, men troligen i Danmark bofasta arter, t. ex. *Heodes dispar rutilus*, *Conisania leineri pomerana* (bör eftersökas på sandmarkerna i Sydsverige), dels en rad västliga arter, som jag vill räkna till det atlantiska faunaelementet, nämligen *Eueretagrotis agathina*, *Aporophyla nigra* och *lutulenta*, *Chloridea maritima* — detta element representeras även av andra arter, ex. *Hyphilare litoral* —, dels av några nordliga arter, som man faktiskt ej väntat att finna i Danmark, *Aplectoides speciosa*, *Rhyacia subrosea*, *Cidaria pupillata*, *cambrica* och *cæsiata*, dels s. k. kollektivarter, som delats i flera, t. ex. *Apamea*-kvartetten och *Oporinia*, samt slutligen en del flyktingar, såsom *Minucia lunaris*, *Catocala adultera*.

Om de nordliga arterna använder förf. uttrycket arкто-alpin (*Col. palæno*, *Apl. speciosa*, *Lithoph. ingrica*, *Phytom. interrogationis*, *Cid. ruberata*, *C. cæsiata*) eller nordisk-alpin (*Gnophos myrtillata*, *Isturgia carbonaria*). Det förra uttrycket är oriktigt i detta sammanhang; med en arкто-alpin art måste man förstå en art som förekommer dels i arktiska, ev. även subarktiska områden, dels i Mellaneuropas alpina områden, ex. *Anthrocera exulans*. De arter som benämnas så, äro på sin höjd boreo-alpina, ett uttryck som mycket väl kan översättas med nordisk-alpin. Att räkna *L. ingrica* till denna kategori, synes mig icke lämpligt. Och *Phytom. bractea* har säkerligen intet att göra därmed; den förefaller att vara en östligt kontinental art, som just nu utbreder sig åt väster.

Tack vare sammanställningen av varje arts utbredning får man klart för sig att många av våra arter, icke endast de sällsynta, ha en inskränkt, stundom splitt-rad utbredningsareal och erbjuda många intressanta djurgeografiska spørsmål; mera markanta i detta hänseende äro *Orgyia ericae*, *Rhyacia depuncta*, *Nyssia zozonaria*. Ibland göra förf. försök till tolkning, ibland ha de icke alls uppmärksammat synpunkten. Ref. anser att denna sammanställning är av synnerligt värde; den är mycket intresseväckande och bör verka sporrande för entomogeografiska studier liksom för vidare insamlingsarbete.

Det bör påpekas, att förf. väl uppmärksammat vad jag vill kalla den nutids-historiska synpunkten, d. v. s. direkt iakttagna förändringar i frekvens och areal. Exempel härpå erbjuder *Pararge egevia egevides*, vars spridning torde skett utan inverkan av människans ingrepp i naturen, samt *Chrysoptera moneta*, vilken är bunden till stormhatten, Aconitum, och därför måste röna inverkan av fluktuationer i dess odling. Jag vill också nämna den till granen (och tallen) bundna *Panthea*, som anses ha inkommit till Danmark dels via Holstein, dels via Sverige.

Ehuru arbetets huvuduppgift är faunistisk och icke systematisk, ha i många fall förf. gått in på rasfrågor eller omnämnt aberrationer. Åtskilligt vad härom sägs är värdefullt och visar hän på nya uppgifter. Sådana diskussioner förekomma särskilt bland nattflyna och mätarna, t. ex. *Rhyacia festiva* och *Aporophyla slüneburgensis*, vilken utan att tillräckliga skäl anföras upptages som artskild från *lutulenta* (jfr Nordström i Svenska Fjärilar s. 141). Vad som säges om *Gnophos obscurata* och dess två former bör uppmärksammas av svenska lepidopterologer. Betr. dagfjärilarna gå förf. ej så ofta in på rasfrågorna. Särskilt frapperar det mig att *Heodes hippothoe* ej hänföres till subspecies. Man hade dock väntat att förf. ägnat denna art mera intresse, då E. Wahlgren gjort en utredning av de svenska raserna.

Verket illustreras med 7 tavlor av mycket ojämn kvalitet; de återgiva bilder av de 63 »nya» arterna eller närstående eller eljest kritiska former. De danska Storsommerfugle är ett verk, som saknar motsvarighet i de andra nordiska ländernas litteratur. Det är en bok som bör studeras av varje lepidopterolog, och det är att hoppas, att den skall stimulera intresset för faunistiska undersökningar även i vårt land.

Kjell Ander.

Svenska Fjärilar. Systematisk bearbetning av Sveriges storfjärilar, Macrolepidoptera, av Frithiof Nordström och Einar Wahlgren i samarbete med och under redaktion av Albert Tullgren, med 50 planscher efter originalmålningar av David Ljungdahl. Hft 1—25. Nordisk Familjeboks Förlags A/B., Stockholm, 1935—1941.

Det sista dubbelhäftet, 24—25, av det i denna tidskrift upprepade gånger omnämnda standardverket över våra »storfjärilar» har nu utkommit, och en stor längtan hos alla våra lepidopterologer därmed slutligen stillats.

Att de sista häftena hålla samma höga standard som de tidigare är givet. Mycket välkomna äro de av Nordström meddelade »Rättelser och Tillägg», som omfatta över fyra sidor huvudsakligen tryckta med petit stil. Däri berikas inventeringen av den svenska fjärilfaunan med ytterligare 7 för landet nya arter. I denna petitstil försvinner nästan ett nytt släktnamn för *Agriopsis*, och i detta sammanhang måste referenten uttrycka sin förvåning över, att verkets bibliofenologiska sida blivit så styvmoderligt behandlad. Detta verk innehåller ju många namngivna nybeskrivningar. När det förelägges framtida bibliografer i något av förlagets vackra originalband, måste det orsaka mycket huvudbry. Ty häftesomslagen, på vars baksida utgivningsåret dock finnes, låter väl knappast amatören medfölja vid inbindningen. Det hade ju varit lätt, att på någon sida meddela utgivningsdata för samtliga häften, så som eljes bruket är vid vetenskapliga periodiska publikationer.

Synnerligen välkommen är bestämningstabellen för de behandlade familjerna

och deras larver. Att därvid förekomsten av Ax_2 ej omnämns som karakteristisk för fam. *Papilionidae*, är skada. I kapitlet om fjärilarnas systematik borde vid uppräknandet av medlemmarna av *Homoneura* (*Jugatae*) de båda utelämnade familjerna *Neopseustidae* och *Protheoridae* omnämnas. — Detta är ju egentligen obetydigheter, men ändå skönhetsfläckar, som referenten ej kunde förtiga.

Allt som allt: Förlaget är att gratulera till detta verk, som utgör en prydnad för svenskt boktryck och en stor ära för den svenska vetenskapen. Utgivaren, Prof. Tullgren har gjort ett lyckligt val, då han till medarbetare valt Nordström, Wahlgren och Ljungdahl. Han har ju redan förut vid utgivandet av »Svenska Insekter» visat såväl sin stora kunnsighet som författare som sin utomordentliga organisatoriska förmåga.

Ljungdahls mästarehand har förenat konstnärlighet och smakfullhet, och det är ingen överdrift att påstå, att hans avbildningar av larver och imagines sällar sig till det bästa inom den lepidopterologiska ikonografien: till dem av Roesel von Rosenhof, Sepp och Culot.

Tyvärr blev det ej min oförglömlige vän David förunnat, att helt till slutet få uppleva denna sin »svanesång». De få felande fjärilbilderna måste därför utföras av annan hand. I Olof Ahlbergs tillfogade bilder uppnåddes emellertid fullt den avlidnes gedigna föredöme.

Vid texten till imagines-avbildningarna borde man givetvis, t. ex. med en asterisk, ha angivit, när till förebild valts ett utländskt exemplar. Detta är nämligen för rasforskaren ingen bisak.

Massan av nya, autoptiska originalbeskrivningar över larver och imagines för-läna verket en nota propria, som höjer det över ett vanligt uppslagsverk: här kan ej blott genomsnittsfauunisten bestämma sina kära djur, specialisten finner här också en guldgruva av nytt och vederhäftigt material, som sporrar honom till fortsatta undersökningar på den av Wahlgren och Nordström inslagna vägen. Om jag säger, att ingen var bättre lämpad därtill och ingen kunnat nå ett bättre resultat, än det dessa båda forskare åstadkommo, så har jag ej det minsta överdrivit värdet av deras arbete.

Så, som »Nordens fjärilar» av Aurivillius under ett halvt århundrade angav riktningen för den nordiska forskningen, så kan man, om man försöker se framåt i tiden, med stor säkerhet anta, att den efter moderna principer uppställda »Svenska Fjärilar» för ett halvsekel framåt kommer att visa vägen för den systematiska utforskningen av våra fjärilar.

Sverige är de europeiska nominatformernas klassiska land. Namnet Carolus Linnaeus säger allt. Redan av denna anledning måste också »Svenska Fjärilar» varmt rekommenderas såsom varande oundgänglig för varje allvarligt arbetande faunist.

Felix Bryk.